

Teresa Kolber

Nazwiska od nazw zwierząt w dziewiętnastowiecznych księgach parafialnych dekanatu wadowickiego

Materiał nazewniczy do niniejszego artykułu wyekscerpowany został z *Libri Mortuorum* czternastu parafii dawnego dziewiętnastowiecznego dekanatu wadowickiego, z lat 1786–1939. Niektóre nazwy pochodzą z siedemnastowiecznych ksiąg metrykalnych¹. Znalazły się tu nazwiska: od nazw ssaków (domowych i dzikich), ptaków (domowych i dzikich) i owadów. W analizie poszczególnych haseł uwzględniam ich etymologię oraz budowę słowotwórczą, szczególnie sufiksy nazwiskotwórcze.

Nazwiskami od nazw zwierząt interesował się językoznawca francuski Albert Dauzat, który stwierdził, że częściej występują one na wsi, rzadziej w mieście. Jest to spowodowane tym, że więź chłopca ze zwierzęciem jest silniejsza niż więź mieszczanina (Rospond 1976: 133). Również w Polsce nazwiska takie wcześniej pojawiły się w środowisku wiejskim niż w mieście. Nazwiska od nazw zwierząt występowały zarówno u szlachty, np. *Dzik*, *Łoś*, *Sokół*, jak też u ludu, np.: *Gąsior*, *Gołąb*. Jednak w dociekaniach nad genezą tego typu nazwisk nie sposób pominąć aspektu psychologicznego i emocjonalnego, np. pytania, dlaczego nazwisko *Żaba*, jeśli nosił je szlachcic, było ładne, a jeśli nosił je chłop, było nacechowane ujemnie (Rospond 1976: 133). Jak pisze Romana Łobodzińska,

nazwiska motywowane przez apelatywy miały pierwotnie charakter przezwiskowy, mogły indywidualizować człowieka, charakteryzując go bezpośrednio za pomocą wyrazu pospolitego, np. Gruby, Kulawy, lub za pomocą wyrazu pospolitego użytego metaforycznie albo metonimicznie. [...] Antroponimy powstające w wyniku przeniesienia znaczeń powodują, że świat zwierząt, roślin, rzeczy i zjawisk przenika do świata ludzkiego, służy charakteryzowaniu człowieka (Łobodzińska 2003: 129: 133).

Przy klasyfikacji materiału zastosowałam następujący podział:

- nazwiska od nazw zwierząt domowych (równie apelatywom i derywowane):

¹ Zaczepiłam je z artykułu Ewy Widlarz, 2002, *Pochodzenie imion i nazwisk mieszkańców parafii Choczma*, „Wadowiana”, nr 7, s. 31–38.

- nazwiska od nazw zwierząt dzikich (równe apelatywom i derywowane);
- nazwiska od nazw ptaków domowych (równe apelatywom i derywowane);
- nazwiska od nazw ptaków dzikich (równe apelatywom i derywowane);
- nazwiska od nazw owadów (równe apelatywom i derywowane).

Analizując zebrany materiał antroponimiczny, próbowałam też ukazać niektóre zmiany językowe z zakresu fonetyki, takie jak oboczności samogłoskowe i spółgłoskowe, istnienie samogłosek pochylonych itp.

Nazwiska od nazw zwierząt domowych

BARAN (20)² – Josephus *Baran* LM In. I 31, 1770, od ap. *baran* ‘zwierzę racicowe’ SGG 4

BARANEK (3) – Marianna *Barankowna* LM S I 21, 1792; Jacobus *Baranek* LM S I 27, 1794; Bronislava *Baranek* LM Woź. III 86, 1905, od n.os. *Baran*←ap. *baran*³

BARANIEC (1) – Benedykt *Baraniec* LM Wie. IV 364, 1930, od n.os. *Baran*←ap. *baran*

BARANOWSKI (1) – Jacobus vulgo *Baranowski* LM Woź. I 47, 1834, od n.os. *Baran*←ap. *baran* lub n.m. *Baranów* – wieś w pow. kieleckim SGKP I 103

BARAŃSKI (5) – *Barański* Mathaus LM Wa. I 19, 1791, od n.os. *Baran*←ap. *baran*

BUGAJCZYK || **BUGAYCZYK** (1) – *Bugajczyk* Blasius *Index* LM A 6, 1840, od ap. *bugaj*

[BUGAJSKI] (11) – *Bugańska* Rosalia LM Wit. Lg. I 77, 1834, od ap. *bugaj*, *buhaj* ‘byk’, ‘samiec krowy, stadnik’, *przen.* ‘ogromny chłopiec, dryblas’ SGG 10 SL I 209, SW I 245; lub n.m. *Bugaj* – wieś w pow. wadowickim SGKP I 452

BYCZEK (1) – Anna *Byczek* LM S I 93, 1810, od n.os. *Byk*←ap. *byk* ‘młody, podrosły byczek; buhaj; też o mężczyźnie dobrze wyglądającym (pejorata.)’ SGG 11, SL I 209, SW I 245, KSGP I 152

BYDLIŃSKI (1) – *Bydliński* Elisabeth *Index* LM A 10, 1874, od ap. *bydło* ‘rogate zwierzęta domowe (głównie krowy cielęta), inwentarz’ SGG 11, SL I 209, SW I 245, KSGP I 152

BYDŁOŃ || **BYDOŃ** (12) – Franciscus *Bydoń* LM BD II 41, 1905; *Bydłoń* Petrus LM Wa. I 293, 1840, od ap. *bydło* lub ap. *bydłoń* ‘człowiek niezgrabny, ociężały’ SGG 11, KSGP I 152

² W nawiasie podaję ilość rodzin posługujących się danym nazwiskiem na badanym przeze mnie terenie. Następnie podaję najstarszy zapis nazwiska w formie męskiej i żeńskiej wraz z jego lokalizacją oraz ewentualne odmianki fonetyczne. Na końcu podaję etymologię nazwiska: jeśli jest dwuznaczna, daję podwójne określenie. Pod hasłem głównym umieszczam wszystkie nazwiska derywowane od niego oraz od już derywowanych nazwisk.

³ Wszystkie nazwiska z sufiksami deminutywnymi *-ek*, *-ka* traktuję jako derywaty od nazw osobowych, a nie jako nazwiska pochodne od deminutywów, np. Baranek, Kotek, Byczek.

BYK (1) – *Byczonka* KM Ch. 1782; *Byk* Cornelia LM Ra. III 69, 1886, od ap. *byk* ‘samiec krowy, stadnik’, ‘skot’, *przen.* ‘też przezwisko człowieka wielkiego, ociężałego’ SGG 12, SL I 209, SW I 245, KSGP I 152

CABAJSKI (1) – *Cabajski* Stephanus LM Wa. II B 275, 1902, od ap. *caban* ‘gatunek większego barana albo owcy, cap’, ‘człowiek niezgrabny, basatyk’ SL I 215, SW I 251, KSGP I 157

CABAS (1) – *Cabas* Carolus LM Wa. III 229, 1927; Francisca *Cabas* LM Woź. Zyg. II 108, 1935, od ap. *caban*

CAP (6) – *Cap* Algidius LM Wa. I 77, 1802, od ap. *cap* ‘gatunek barana z długim, grubym ogonem, caban’, ‘stary koziele’, ‘samiec kozy’; *przen.* ‘głupiec, niezgrabny, człowiek do niczego, pień, basatyk’ SGG 12. SL I 219, SW I 255, KSGP I 160

CAPEK (1) – *Capek* Magdalena LM Wa. II A 300, 1881, od n.os. *Cap*←ap. *cap*

CAPIK (1) – *Capik* Franciscus LM Wa. II A 250, 1877, od n.os. *Cap*←ap. *cap*

CAPUTA (3) – Ladislava *Caputa* LM In. III 366, 1912, od n.os. *Cap*←ap. *cap* lub ap. *capić* ‘schwytać, porwać’ SL I 346, SW I 369, KSGP I 269

CIELUCH (1) – *Cieluch* Josephus LM Wa. II A 395, 1886, od ap. *cieluch* ‘wół’, ‘roczny byczek’, *przen.* ‘głupiec’, ‘człowiek opasty, ociężały’ SW I 325, KSGP I 229

CIELUSZAK (1) – *Cieluszak* Stanislaus LM Wa. III 165, 1922, od n.os. *Cieluch*←ap. *cieluch*

KLACZAK (6) – Adalbertus *Klaczak* LM Tł. Chrz. I 41, 1834, od ap. *klacz*, gw. *klacza* ‘samica konia’, ‘samica zwierząt jednokopytnych, kobyła, świerzopa’, ‘klacz’ SGG 58, SL II 362, SW II 345, KSGP II 359

KOBYLIŃSKI (1) – *Kobyliński* Elisabetha LM Wa. I 116, 1812, od n.m. *Kobylin* – wieś w pow. makowskim SGKP IV 215 lub od ap. *kobyła* ‘samica konia. klacz’, *przen.* ‘babsko głupie, nieznośne’ SGG 60, SL II 392, SW II 384, KSGP II 388

KOBYŁCZYK (1) – *Kobylczyk* Antonius LM F IV 1889, od n.os. *Kobylka*←ap. *kobyła*

KOBYŁKA (1) – *Kobylka* KM Ch. 1728, od ap. *kobyła*

KOCUR || **KOCZUR** (3) – *Kocur* Blasius LM Wa. I 420, 1848; *Koczur* KM Ch. 1695, od ap. *koczur* ‘kot samiec’ SGG 60, SL II 397, SW II 389, KSGP II 393

KOCZUREK (2) – *Koczurek* KM Ch. 1662, od n.os. *Koczur*←ap. *koczur*

KOT || **KOTT** (6) – Mathias *Kot* LM BD I 13, 1792; *Kott* Mathaus LM Ry. II 13, 1838, od ap. *kot* ‘zwierzę domowe, ssące, drapieżne z pazurami wysuwanymi i językiem kolczastym’, *przen.* ‘niezadowolone, niesmak’, o człowieku ‘łobuz, przebiegły, przewrotny’ SGG 64, SL II 464, SW II 502, KSGP II 449

KOTA (1) – *Kota* KM Ch. 1689, od n.os. *Kot*←ap. *kot*

[**KOTKOWSKI**] (1) – *Kotkowska* Anna LM F P II 1795, od ap. *kotek*

KOTOWICZ (1) – *Kotowicz* KM Ch. 1690, od n.os. *Kot*←ap. *kot*

KOTUŚ (2) – *Kotuś* KM Ch. 1752, od n.os. *Kot*←ap. *kot*

KOZA (6) – Agnes *Koza* LM S M I 14, 1814; Francisca *Kozina* LM S I 34, 1796, od ap. *koza* ‘ssak domowy, racicowy, z rodziny pasterożców; zwłaszcza samica tego

zwierzęcia', 'dziewczyna żywego temperamentu', 'zeszła wydzielina z nosa' SGG 64, SL II 470, SW II 508, KSGP II 452

KOZIARSKI (1) – *Koziarski* Marianna LM Wa. I 417, 1848, od n.os. *Koza*←ap. *koza*

KOZIOŁ || **KOZIEŁ (5)** – *Kozieł* Barbara LM F P I 1798; *Kozioł* Catharina LM F P I 1800; Regina *Kozłowa* LM S I 35, 1797, od ap. *koziół*, *kozieł* 'dorosły samiec kozy', 'drewniany przyrząd do strugania drewna ośnikiem [...]'. *przen.* 'człowiek cierpiący za innych' SGG 64, SL II 473, SW II 512, KSGP II 457

KOZIOŁEK (1) – *Koziołek* Eva LM Wa. I 454, 1850, od n.os. *Kozioł*←ap. *koziół*

KOZŁOWSKI (10) – *Kozłowski* Stanislaus LM F P I 1816; Sophia *Kozłowska* LM Ra. I 7, 1781; Margaretha *Kozłowszczonek* LM Tł. Kos. III 3, 1786, od n.os. *Kozioł*←ap. *koziół* lub n.m. *Kozłów* – wieś w pow. jędrzejewskim SGKP IV 561

KOŹLIK (2) – Marianna *Koźlik* LM Tł. III 69, 1825, od n.os. *Kozioł*←ap. *koziół*

KRÓLIK || **KROLIK (4)** – Agnes *Krolikowna* LM BD I 47, 1815; Stanislaus *Królicka* LM BD I 55, 1823; Stanislaus *Krolik* LM Wa. I 113, 1811, od ap. *królik* 'ssak z rodziny zającowatych' SL II 500, SW II 569, KSGP II 485

KRÓLIKOWSKI (1) – *Krolikowski* Sebastianus LM Wa. I 76, 1802; Catharina *Krolikowszczonek* LM Wa. I 105, 1808, od n.os. *Królik*←ap. *królik*

KUZIA (1) – *Kuzia* KM Ch. 1768; *Kuzianka* KM Ch. 1793, od ap. *kuza* 'stara krowa, krówsko' SW II 653, KSGP II 540

LATOCHA (18) – *Latochu* Mathaus LM F I 1769; *Latosina* Teresia LM F P I 1832; *Latocha* Valentinus LM F P II 1936, od ap. *latocha* 'krówka jednoletnia' SGG 71, SW II 693, KSGP III 13

MACIURA (1) – *Maciura* Laurentius LM Wa. I 242, 1834, od ap. *maciora*, gw. *macióra* 'świnia mająca młode, maciora' SGG 76, SL III 1, SW II 840, KSGP III 93

WOŁEK (2) – Stanislaus *Wolek* LM BD II 23, 1892; Teresia *Wolkowna* LM In. I 5, 1789, od ap. *wół* 'zwierzę ssące racicowe pochworogie, byk pokładany', *przen.* 'człowiek ociężały' SGG 193, SL VI 377, SW VII 704, KSGP VI 159

WOŁKOWICZ (10) – Antonius *Wolkowicz* LM In. I 1, 1786; Agnes *Wolkowiczowa* LM In. I 37, 1806, od n.os. *Wolek*←ap. *wół*

WOŁKOWSKI (2) – Hedvigis *Wolkowski* LM BD I 62, 1829, od n.os. *Wolek*←ap. *wół*

ZAJĄC (26) – *Zajac* KM Ch. 1662; Sophia *Zajac* LM Ra. I 12, 1794; Ursula *Zajaczka* LM Tł. III 7, 1789; Regina *Zajączka* LM Tł. III 15, 1792, od ap. *zajac* 'królik' SGG 205, SL VI 766, SW VIII 106, KSGP VI 283

[**ZAJĄCOWSKI**] (2) – Theresia *Zajacowska* LM BD I 39, 1808, od n.os. *Zajac*←ap. *zajac*

ZAJĄCZKOWSKI (1) – *Zajączkowski* Petrus LM F P I 1810, od n.os. *Zajac*←ap. *zajac* lub n.m. *Zajączkowice* – wieś w pow. opatowskim SGKP XIV 288

ŻRÓBEK || **ŻRUBEK (5)** – Heva *Żrubek* LM Ry. Pół. I 25, 1817; Catharina *Żrobek* LM Ry. II 49, 1848, od ap. *źróbek* 'młody osobnik zwierzęcia jednokopytne-go', 'żrebak' SGG 220, SW VIII 679, KSGP VI 430

Nazwiska od nazw zwierząt dzikich

BIZOŃ || **BYZOŃ** || **BIZON** (45) – *Bizon* Anna *Index* LM A 3, 1791; Sophia *Bizonka* LM In. II 3, 1787; Agnes *Biząka* LM In. II 29, 1801; Catharina *Byzońka* LM In. II 137, 1829; Mathias *Bizonionka* LM In. II 150, 1833; Anna *Byzon* LM In. Za. I 14, 1801, od ap. *bizoń* ‘zubr’, ‘kańczug, batog, bał’, ‘chłop wielki a niezdarny’, ‘awanturnik, warchoł’ SL I 113, SW I 160, KSGP I 87

[**BIZONEK**] (1) – Regina *Bizonconka* LM In. Za. I 11, 1797, od n.os. *Bizoń*←ap. *bizoń*

BIZOŃCZYK (1) – *Bizonczyk* Petrus LM Wa. I 10, 1788, od n.os. *Bizonek*←ap. *bizoń*

BIZOŃSKI (5) – *Bizoński* Nicolaus LM Wa. I 21, 1792; *Bizońska* Julianna LM Wa. I 272, 1838, od n.os. *Bizoń*←ap. *bizoń*

BOBAK (20) – Franciscus *Bobak* LM Woź. I 14, 1795; Catharina *Bobocka* LM Woź. II 16, 1796, od ap. *bobak* ‘zwierzę szczurowate z rodziny wiewiórek’, ‘małe dziecię zowią z pieszczaniem bobak, bobek’, ‘straszydło’ SGG 7, SL I 131, SW I 178, KSGP I 93

BOBER (18) – Salomea *Bober* LM Kl. I 6, 1788, od ap. *bóbr*, *bober* ‘duże zwierzę szczurowate z rodziny tego samego nazwiska’, ‘zwierzę ziemnowodne’ SGG 7; SL I 132; SW I 178; KSGP I 93;

BOBREK (3) – Nicolaus *Bobrek* LM Tł. II 10, 1778; Sophia *Bobrkowa* LM Tł. III 2, 1785; Sofia *Bobrkowna* LM Tł. III 24, 1797, od n.os. *Bober*←ap. *bober*

BOBROWSKI (10) – *Bobrowski* Constantius *Index* LM A 5, 1828, od n.os. *Bober*←ap. *bober*

BOBRZYŃSKI (2) – *Bobrzyński* Stanislaus LM Wa. II A 296, 1881, od n.os. *Bober*←ap. *bober*

DZIK (2) – Josephus *Dzik* LM In. III 39, 1845, od ap. *dzik* ‘zwierzę parzystokopytne, szczep wielu ras świni swojskiej’, ‘człowiek nietowarzystki, stroniący od ludzi (przen.)’ SGG 36, SL I 614, SW I 655

GACEK (13) – Andreas *Gacek* LM Tł. (Kos.) II 1, 1776; Sophia *Guckowna* LM Tł. Chr. I 18, 1809, od ap. *gacek* ‘nietoperz, zwierzę ssące’ SGG 40, SL II 12, SW I 789, KSGP II 39

[**GORYL**] (1) – Magdalena *Gorylanka* LM S I 20, 1792, od ap. *goryl* ‘małpa wąskonosą, człekokształtną’ SW I 878

KLEP (1) – Regina *Klep* LM Wa. I 372, 1847, od ap. *klepa*, *klempa* ‘krowa ocięzła, krówsko’, ‘łoś samica’, *pog.* ‘kobieta rozlazła, niechlujna, flądra’ SL I 373, SW I 355, KSGP I 367

LAMPARCIK || **LEMPARCIK** (1) – Michael *Lemparcik* LM Tł. III 3, 1786; Dominicus *Lamparcik* LM Tł. III 12, 1790, od n.os. *Lampart* || *Lempart*←ap. *lampart*

LAMPART || **LEMPART** (16) – Hedvigis *Lamparcionka* LM Tł. III 1, 1784; Magdalena *Lampartka* LM Tł. III 13, 1791; Maria *Lampart* LM Tł. III 15, 1792;

Regina *Lempart* LM Tł. III 71, 1826; Zdzislaus *Lempart* LM Tł. VI 89, 1936, od ap. *lampart* ‘zwierzę drapieżne z rodziny kotów, ‘człowiek lampart, basatyk, włóczęga, do niczego’ SL II 588, SW II 681

LISZKA (1) – Agatha *Liszka* LM BD I 2, 1787, od ap. *liszka* ‘samica lisa’, ‘niedorośli, lis, szczenię lisa’, też gw. ‘lis’ (‘gąsienica, larwa owadów, głównie motyli’), *przen.* ‘człowiek przebiegły, podstępny, zdrażliwy’ SL II 646, SW II 751, KSGP III 40

RYŚ (1) – *Ryś* Anna LM Wa. I 59, 1799, od ap. *ryś* ‘duży kot na wysokich nogach, z krótkim ogonem’, ‘lampart, pantera’ SL V 179, SW V 798

SARNA (3) – *Sarna* Adalbertus LM F I 1770, od ap. *sarna* ‘jeleni’, ‘zwierzę raciczne, pełnorogie’ SGG 150, SL V 221, SW VI 34, KSGP V 105

SOBOL (7) – *Sobol* Susanna LM F II 1824, od ap. *sobol* ‘zwierzę ssące, drapieżne z rodziny kun’ SL V 362, SW VI 256

SOBOLA (1) – Valentinus *Sobola* LM Ra. II 78, 1856, od n.os. *Sobol*←ap. *sobol* lub ap. *sobola*, *sobula* ‘nazwa krowy’, ‘krowa urodzona w sobotę’ KSGP V 185

SOBOLAK (1) – *Sobolak* KM Ch. 1779, od n.os. *Sobol*←ap. *sobol* lub n.os. *Sobola*←ap. *sobola*

[SOBOLSKI] (1) – *Sobolska* N. LM F P II 1870, od n.os. *Sobol*←ap. *sobol* lub n.os. *Sobola*←ap. *sobola*

SZCZUR || **SZCZÓR** || **SCUR** (9) – *Szczur* KM Ch. 1709; *Scur* Florian LM F I 1773; *Szczurzonka* Eva LM F IV 1871; *Szczór* LM F V 1907, od ap. *szczur* ‘zwierzę szczurowate z rodziny myszy’, *przen.* ‘człowiek ciekawy, szperacz’ SGG 168, SL V 572, SW VI 593, KSGP V 293

SZCZURCZYK (1) – *Szczurczyk* KM Ch. 1683, od n.os. *Szczur*←ap. *szczur*

SZCZUREK (4) – *Szczurek* KM Ch. 1664, od n.os. *Szczur*←ap. *szczur*

SZCZUROWICZ (1) – *Szczurowicz* KM Ch. 1658, od n.os. *Szczur*←ap. *szczur*

SZCZUROWSKI (3) – *Szczurowski* KM Ch. 1664, od n.os. *Szczur*←ap. *szczur*

SZCZURZYK || **SCURZYK** (1) – *Szczurzyk* KM Ch. 1661; *Scurzyk* KM Ch. 1664, od n.os. *Szczur*←ap. *szczur*

WILCZAK || **WILCAK** (3) – *Wilcak* KM Ch. 1661; *Wilczak* Victoria LM F P II 1839; Sophia *Wilczanka* LM S I 35, 1797, od n.os. *Wilk*←ap. *wilk*

WILCZEK (2) – Laurentius *Wilczek* LM BD I 2, 1787, od n.os. *Wilk*←ap. *wilk*

WILCZYŃSKI (1) – *Wilczyński* KM Ch. 1716, od n.os. *Wilk*←ap. *wilk*

WILK (24) – Francisca *Wilkowa* LM BD I 2, 1787; Casimirus *Wilk* LM BD I 5, 1789; Catharina *Wilkowna* LM S I 8, 1788, od ap. *wilk* ‘zwierzę drapieżne z rodziny psów’, *przen.* ‘człowiek doświadczony, stary wyjadacz, ćwik’, ‘człowiek zły’, ‘mały wyzwolony parobek’ SGG 191, SL VI 325, SW VII 610, KSGP VI 125

WYDRA (2) – *Wydrzyna* KM Ch. 1728; Joannes *Wydra* LM Tł. III 26, 1798, od ap. *wydra* ‘zwierzę ssące, drapieżne z nogami płetwowatymi. z rodziny kun’, też *przen.* ‘o kobiecie złych obyczajów’ SL VI 479, SW VII 844, KSGP VI 194

ŻBIK || **ŻBIG** (2) – Agnes *Żbikowna* LM S M I 3, 1791; Salomea *Żbikowa* LM S M I 5, 1797; Vincentius *Żbik* LM S M I 12, 1810; Joannis *Żbig* LM S IV 139, 1873, od ap. *żbik* ‘kot dziki’, *przen.* ‘chłopak swawolny, dziki’ SL VI 970, SW VIII 699, KSGP VI 436

Nazwiska od nazw ptaków domowych

CIPCIA (1) – Catharina *Cipcianka* LM S I 15, 1790; Apolonia *Cipcina* LM S I 50, 1801; Constantia *Cipcionka* LM S II 72, 1824; *Cipcia* Josepha LM Wa. III 280, 1931, od ap. *cipa* ‘kura’ SW I 339; KSGP I 238, gw. ‘vulva, vagina’ SGP PAN IV 412

CIPOWSKI (1) – *Cipowski* KM Ch. 1800, od ap. *cipa*

CIPTA (9) – Joannes *Cipta* LM S I 9, 1786; Anna *Ciptowna* LM S I 39, 1798, od ap. *cipa*

ĆWIK || **CWIK** (2) – Josephus *Cwik* LM In. I 28, 1771; Catharina *Cwiczonka* LM In. II 2, 1786, od ap. *ćwik* ‘kogut niezupełnie wykaptloniony z wyciętym grzebieniem’, ‘człowiek ćwiczony, doświadczony, weteran’. *przen.* ‘przebieglec, stary wyjadacz, bywalec’ SL I 335, SW I 36, KSGP I 299

ĆWIKOWSKI (1) – Thomas *Cwikowski* LM Tł. Kos. I 40, 1827, od n.os. *Ćwik*←ap. *ćwik*

DROBISZ (1) – *Drobisz* Susanna LM F P II 1868, od n.os. *Drób*←ap. *drób*

DRÓB || **DROB** (1) – *Drob* Lucia LM Ry. II 67, 1854, od ap. *drób* ‘mała rzecz’, ‘pospólstwo, gmin’, ‘ptactwo domowe’, ‘drobne zwierzęta’ SL I 533, SW I 562, KSGP I 370

GAŚSIOR || **GONSIOR** (10) – *Gąsior* Anna LM Wa. I 3, 1787; *Gąsior* Cantius LM Wa. I 16, 1790; *Gonsior* Margaretha LM Wa. I 209, 1830, od ap. *gąsior* ‘samiec gęsi’, ‘gęś’ SGG 41, SL II 29, SW I 812, KSGP II 62

GAŚIOREK || **GONSIOREK** (2) – *Gąsiorczanka* KM Ch. 1793; *Gąsior* Julianna LM Wa. I 430, 1849; *Gonsiorek* Joannes LM Wa. I 451, 1850, od n.os. *Gąsior*←ap. *gąsior*

GAŚSIOROWSKI (11) – *Gąsiorowska* Francisca LM F I 1774; *Gąsiorowski* Laurentius LM F I 1774, od n.os. *Gąsior*←ap. *gąsior*

GAŚSIORSKI (2) – *Gąsiorski* Stanislaus LM F I 1770; *Gąsiorska* Marianna LM F III 1862, od n.os. *Gąsior*←ap. *gąsior*

GAŚKA (1) – *Gąska* Francisca LM Wa. III 83, 1916, od ap. *gęś* ‘ptak mniejszy od łabędzia, większy od kaczki; płetwonogi, blaszkodzioby’, *zdr.* *gąska* też ‘dziewczyna naiwna, łatwowierna’ SL II 40, SW I 819, KSGP II 70

[KACZKA] (1) – *Kaczkowna* Theresia LM Wa. I 214, 1831, od ap. *kaczka* ‘ptak dziki lub hodowany z rodziny kaczkowatych’ SGG 5, SL II 285, SW II 28, KSGP II 286

KACZKOŚ (2) – Andreas *Kaczkoś* LM Ry. Pól. I 10, 1801, od n.os. *Kaczka*←ap. *kaczka*

KACZOR (3) – *Kaczor* Joannes LM Ry. II 2, 1836, od ap. *kaczor* ‘samiec kaczki’ SGG 54, SL II 286, SW II 196, KSGP II 287

KACZOREK (1) – *Kaczorek* KM Ch. 1668, od n.os. *Kaczor*←ap. *kaczor*

[KAPŁON] (1) – Regina *Kapłonionka* LM F I 1775, od ap. *kapłon* ‘kogut kastrowany’ SL II 311, SW II 247, KSGP II 308

KOKOSZKA (1) – *Kokoszka* KM Ch. 1662, od ap. *kokoszka* ‘młoda kura, kokoszka’ SGG 60

[KUR] (1) – Constantia *Kurowa* LM S I 22, 1793, od ap. *kur* ‘ptak kurowaty z rodziny bażantów; samiec tego ptaka, inaczej kogut’ SL II 55, SW II 638, KSGP II 527

KURAS (1) – *Kuras* Catharina LM Wa. I 397, 1847, od ap. *kuraw* ‘młody kogut’, ‘dobry tęgi kur albo kapłon’ SL II 552, SW II 639

KUREK (3) – Thoma *Kurek* LM BD I 44, 1813, od n.os. *Kur*←ap. *kur*

Nazwiska od nazw ptaków dzikich

CZAIICKI (7) – Josephus *Czaicki* LM B Ś II 7, 1874; *Czaicka* Katarzyna LM Kl. D V 68, 1900, od n.os. *Czaja*←ap. *czajka* lub czas. *czaić się*

CZAJA (10) – Josephus *Czaja* LM Tł. Kos. I 8, 1795, od n.os. *Czajka*←ap. *czajka* lub czas. *czaić się* ‘zasadzać się, skradać się’ SL I 344, SW I 368

CZAJECKI (5) – *Czajewski* Joannes LM F II 1813; *Czajewka* Dorothea LM F II 1826, od n.os. *Czajka*←ap. *czajka*

CZAJKA || **CAJKA** (3) – *Cajka* KM Ch. I 1668; *Czajka* Nicolaus LM Wa. I 123, 1814, od ap. *czajka* ‘ptak podkasaly kuligowaty’ SL I 368, SW I 344, KSGP I 269

[CZAJKOWSKI] (1) – Agnes *Czajkoska* LM In. II 17, 1795, od n.os. *Czajka*←ap. *czajka*

CZECZOTKA (1) – *Czczotka* Andreas LM Wa. I 288, 1840, od ap. *czeczotka*, *cieciotka* ‘ptak wróblowaty stożkodzioby’, *przen.* ‘kobieta wiele i prędko mówiąca, gadulka, trajkotka, papla’ SL I 380, SW I 360, KSGP I 276

CZAPLA (1) – *Czapla* LM Tł. Chrz. II 1926, od ap. *czapla* ‘ptak podkasaly’, ‘bocian’, *przen.* ‘człowiek o wysokich nogach’, ‘rodzaj gruszek’ SL I 347, SW I 370

CZUBAK (1) – *Czubak* Joannes LM Wa. I 350, 1845, od ap. *czubak* ‘ptak z rzędu wróblowatych, z rodziny jemioluszkowatych, jemioluszka’ SW I 403

CZYRANOWSKI (1) – *Czyranowski* Andreas LM Wa. I 427, 1849, od ap. *cyranka*, *cyrana* ‘ptak pletwonogi z rodziny kaczek’ SL I 341, SW I 364, KSGP I 267

CZYŻ (2) – Marianna *Czyż* LM Tł. V 77, 1865; *Czyż* Josephus LM Wa. II A 255, 1878, od ap. *czyż*, *czyżyk* ‘ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny luszczaków’ SL I 400, SW I 415, KSGP I 296

CZYŻOWSKI (1) – *Czyżowski* Franc. LM Wa. II A 579, 1886, od n.os. *Czyż*←ap. *czyż* lub n.m. *Czyżówka* – wieś w pow. chrzanowskim SGKP I 890

DROZD (4) – Anna *Drozd* LM Ry. Pól. II 41, 1894; *Drozdziotka* Hedvigis LM Wit. Lg. I 84, 1838; Regina *Drozdziota* LM Woź. I 2, 1785, od ap. *drozd* ‘ptak wróblowaty, zębodzioby z rodziny drozdów’ SL I 538, SW I 561, KSGP I 373

DROZDOWSKI (12) – *Drozdowski* Martinus LM Wa. II A 39, 1860; *Drozdowska* LM Wa. III 34, 1914, od n.os. *Drozd*←ap. *drozd* lub n.m. *Drozdzy* – wieś w pow. bielskim SGKP II 163

DROZDIK (1) – *Drozdik* Gregorius LM Ry. II 14, 1837, od n.os. *Drozd*←ap. *drozd*

DZIERZBICKI (1) – *Dzierzbicki* Erasmus LM Wa. I 543, 1855, od ap. *dzierzba* ‘ptak wróblowaty, zębodzioby z rodziny tej samej nazwy’, ‘gatunek większych sro-koszów’ SL I 60, SW I 645

DZIĘCIOŁOWSKI (1) – *Dzięciółowski* Bolesław LM Wa. III 59, 1915; *Dzięciółowska* Seweryna LM Wa. III 395, 1939, od ap. *dzięciół* ‘ptak dwuparzystopalcowy ze skupienia tej samej nazwy’ SGG 36, SL I 602, SW I 654, KSGP I 439

GAWRON (6) – Theresa *Gawron* LM BD I 10, 1791; Eva *Gawronka* LM BD I 35, 1806; Josepha *Gawronionka* LM BD I 69, 1833, od ap. *gawron* ‘ptak wróblowaty z rodziny kruków’ SGG 41, SL II 32, SW I 810, KSGP II 60

GAWRONEK (1) – *Gawronek* Anna LM Wa. III 185, 1924, od n.os. *Gawron*←ap. *gawron*

GAWROŃSKI (1) – *Gawroński* KM Ch. 1926, od n.os. *Gawron*←ap. *gawron*

GOLĄB (30) – Magdalena *Golębina* LM BD I 16, 1794; Agnes *Golębionka* LM BD I 41, 1809; *Goląb* KM Ch. 1785, od ap. *goląb* ‘ptak z rzędu gołębi’, ‘gołąb samiec’ SGG 44, SL II 84, SW I 868, KSGP II 101

GOLĄBEK (2) – Ericus *Goląbek* LM BD I 1, 1786, od n.os. *Goląb*←ap. *goląb*

GOŁĘBIK (1) – *Gołębiak* KM Ch. 1685, od n.os. *Goląb*←ap. *goląb*

GOŁĘBIOWSKI (1) – *Gołębiowski* Edmundus LM Wa. II B 396, 1907, od n.os. *Goląb*←ap. *goląb*

GOŁĘBSKI (1) – Henricus *Gołębski* LM Tł. VI 92, 1938, od n.os. *Goląb*←ap. *goląb*

JASKÓŁKA || JASKULKA (2) – *Jaskulka* Cunegundis LM Wa. I 203, 1829; *Jaskółka* Jos. LM Wa. II A 415, 1887, od ap. *jaskółka* ‘ptak wróblowaty, rozciętodzioby, dzienny z rodziny tej samej nazwy’ SL II 240, SW II 140, KSGP II 238

KAWCZAK (1) – *Kawczak* Jan LM Ra. V 11, 1925; od ap. *kawka* ‘ptak wielkości gołębia z rodziny krukowatych’, przen. ‘nierządnicza, prostytutka, metresa’ SL II 340, SW II 305

KAWIAK (1) – *Kawiak* Franciscus LM F IV 1892, od ap. *kawka*

KOS (2) – *Kos* Marianna LM Wa. I 154, 1823, od ap. *kos* ‘ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny drozdów’, ‘człowiek chytry, przebiegły, mądry, ostrożny’ SGG 63, SL II 452, SW II 486, KSGP II 438

KOSIŃSKI (2) – Antonius *Kosiński* LM Tł. Chrz. I 22, 1814, od n.os. *Kos*←ap. *kos*

KOSSEK || KOSEK (11) – Maria *Kosek* LM S VI 211, 1938; Hedvigis *Koskowa* LM Tł. III 1, 1784; Catharina *Kosek* LM Tł. III 17, 1793; Simon *Kossek* LM Tł. Chrz. II 36, 1893, od n.os. *Kos*←ap. *kos*

KOSSOWSKI (3) – Josephus *Kossowski* LM S Li. I 13, 1819, od n.os. *Kos*←ap. *kos* lub n.m. *Kossowa* – wieś w pow. wadowickim SGKP IV 473

KRUCZEK (15) – Catharina *Kruczek* LM Ra. I 7, 1782; Catharina *Kruczonka* LM Ra. I 2, 1786; Anna *Kruczkowna* LM Ra. I 9, 1792; Franciszka *Kruczkowa* LM Ra. I 42, 1818; Francisca *Kruczka* LM Ra. II 82, 1836, od n.os. *Kruk*←ap. *kruk*

KRUK (5) – *Kruk* KM Ch. 1798, od ap. *kruk* 'ptak z rodziny krukowatych, o upierzeniu czarnym z metalicznym połyskiem', 'włóczęga nocny' SL II 508, SW II 575, KSGP II 486

KUKUŁA (4) – *Kukuła* KM Ch. 1777, od ap. *kukulka, kukoła* 'ptak z rodziny kukułek, jasnoszary, wydający charakterystyczny głos kuku', *przen.* 'kobieta lekkich obyczajów', 'osoba sprzeczna, krnąbrna' SL II 543, SW II 623, KSGP II 515

KULIK (1) – *Kulik* KM Ch. 1659; *Kulik* KM Ch. 1914, od ap. *kulig, kulik* 'każdy drobny ptak podkaszający różnych rodzajów' lub 'kołek. palik' SGG 64, SL II 545. SW II 626, KSGP II 520

LABĘDŹ (1) – *Labędź* Maria LM Wa. II B 33, 1892, od ap. *labędź* 'ptak płetwonogi z blaszkowatymi brzegami dzioba; największy z ptaków łapiastych' SL II 572, SW II 784, KSGP III 57

ORLICKI (3) – Catharina *Orlicki* LM B Śr. I 59, 1833, od n.os. *Orlik*←ap. *orlik*

ORLIK (2) – Hieronimus *Orlik* LM B Śr. I 65, 1835, od ap. *orlik* 'mały orzeł, ptak drapieżny, dzienny, z rodziny sokołów' SL III 581, SW III 829

ORZEŁ (1) – Nicolaus *Orzeł* LM S I 8, 1788, od ap. *orzeł* 'ptak drapieżny, dzienny, z rodziny sokołów, o masywnej budowie ciała, zakrzywionym dziobie, długich skrzydłach i silnych nogach zakończonych ostrymi szponami' SGG 106, SL III 584, SW III 834, KSGP III 464

PTAK (1) – Marianna *Ptak* LM S II 4, 1811, od ap. *ptak* 'zwierzę ciepłokrwiste, jajorodne' SGG 141, SL IV 715, SW V 421, KSGP IV 446

PTASIŃSKI (3) – *Ptasiński* Mathaus LM Wa. I 1, 1786, od n.os. *Ptak* (stp. *ptach*)

PTASZEK (2) – Agnes *Ptaszek* LM In. II 327, 1905, od n.os. *Ptak*←ap. *ptak* (stp. *ptach*)

SIKORA (13) – *Sikora* KM Ch. 1742; *Sikorzyzna* Agnes LM F I 1770, od ap. *sikora, sikorka* 'ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny tej samej nazwy', 'dziewczyna koza' SL V 267, SW VI 112, KSGP V 129

SIKORCZAK (1) – *Sikorczak* KM Ch. 1743, od ap. *sikorka*

SIKORSKI (1) – Nicolaus *Sikorski* LM B Śr. I 12, 1792, od n.os. *Sikora*←ap. *sikora*

SKOWRON || **SZKOWRON** (13) – *Skowron* Margaretha LM F I 1769; *Szkowron* Michael LM F 1883; Catharina *Skowronka* LM Tł. III 35, 1803, od n.os. *Skowronek*←ap. *skowronek*

SKOWRONEK (1) – *Skowronek* KM Ch. 1657, od ap. *skowronek* 'ptak wóblowaty stożkodzioby, z rodziny tej samej nazwy' SL V 294, SW VI 168, KSGP V 153

[SKOWROŃSKI] (1) – *Skowrońska* Magdalena LM F IV 1878, od n.os. *Skowron*←ap. *skowronek*

SŁOWIK (2) – Agnes *Słowiczonka* LM B Śr. I 1786; *Słowik* KM Ch. 1918, od ap. *słowik* 'ptak wróblowaty zębodzioby' SL V 32, SW VI 218, KSGP V 171

[SŁOWIŃSKI] (1) – Hedvigis *Słowińska* LM Tł. Chrz. II 57, 1917, od n.os. *Słowik*←ap. *słowik*

SOJKA || **SOYKA** (3) – *Sojka* Maria LM F III 1847; *Gasparus Soyka* LM Tł. Chrz. I 19, 1811, od ap. *sójka, soja, sojka* ‘ptak wróblowaty z rodziny kruków’ SL V 364, SW VI 272, KSGP V 191

SOJKOWSKI (1) – *Sojkowski* Valentinus LM F II 1829, od n.os. *Sojka*←ap. *sojka*

[SOKOŁOWSKI] (2) – *Sokołowska* Marianna LM F P II 1869; *Marianna Sokołowski* LM S Li. I 33, 1847, od n.os. *Sokół*←ap. *sokół* lub n.m. *Sokolów* – miasto w pow. kolbuszowskim k. Łańcuta SGKP XI 31

SOWA (5) – *Antonio Sowa* LM In. I 1, 1786; *Sophia Sowionka* LM Ry. Pól. I 53, 1838, od ap. *sowa* ‘ptak drapieżny, nocny’ SL V 368, SW VI 270, KSGP V 191

SOWIAK (1) – *Laurentio Sowiak* LM In. I 1, 1786, od n.os. *Sowa*←ap. *sowa*

SROKA (2) – *Sroka* Valentinus LM Wa. I 83, 1803, od ap. *sroka* ‘ptak wróblowaty z rodziny kruków’ SL V 418, SW VI 374, KSGP V 215

SROKOSZ || **SROKOS** (10) – *Marianna Srokos* LM Tł. III 68, 1824; *Srokosz* Thomas LM Wa. I 5, 1787, od n.os. *Sroka*←ap. *sroka*

SZPAK (1) – *Josephus Szpak* LM In. Za. III 180, 1936, od ap. *szpak* ‘ptak wróblowaty, zębodzioby, z rodziny tej samej nazwy’ SL V 605, SW VI 650, KSGP V 313

WRONA (1) – *Wronka* Magdalena LM F II 1815; *Wrona* Anna LM F V 1913, od ap. *wrona* ‘ptak wróblowaty z rodziny kruków’ SGG 193, SL VI 402, SW VII 722, KSGP VI 164

[WROŃSKI] (1) – *Marianna Wronska* LM BD I 74, 1836, od n.os. *Wrona*←ap. *wrona*

WRÓBEL (12) – *Bartholomaeus Wrobel* LM BD I 7, 1790; *Sophia Wroblina* LM BD I 12, 1792; *Wróbel* Nicolaus LM F II 1811, od ap. *wróbel* ‘ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny huszczaków’ SL VI 400, SW VII 725, KSGP VI 165

WRÓBŁOWSKI (2) – *Wróblowski* KM Ch. 1800; *Susanna Wróblowska* LM Ra. I 39, 1817, od n.os. *Wróbel* ←ap. *wróbel*

ZIĘBA || **ZIEMBA** (8) – *Ziemba* Magdalena LM F I 1774; *Zięba* Jacobus LM F P I 1814, od ap. *zięba* ‘ptak leśniczek, ptaszek śpiewający po lasach pospolity’ SL VI 1052, SW VIII 498

ŻURAWNY || **ŻÓRAWNY** (1) – *Żurawny* Stanislaus LM F II 1830; *Żurawny* Stanislaus LM F II 1831; *Żórawna* Carolina LM F III 1847, od ap. *żóraw, żuraw* ‘ptak brodzący, żórawiowaty’ SL VI 1141, SW VIII 722, KSGP VI 448

Nazwiska od nazw owadów

BAK (8) – *Theresia Bąk* LM B Śr. I 14, 1793, od ap. *bąk* ‘owad’, ‘człowiek naęty, odęty, nadaşany’, ‘dzieciak, bachur’, ‘nieślubny chłopiec’ SGG 4, SL I 45, SW I 108, KSGP I 59

- BAKOWSKI** (2) – *Bąkowski* Antonius LM Wa. I 313, 1842, od *Bąk*←ap. *bąk*
- CZERWIEN** (1) – *Czerwień* Adamus LM Wa. I 448, 1849, od ap. *czerw* lub ap. *czerwień* ‘czerwona barwa’, ‘kolor w kartach: kier’ SGG 24, SL I 387, SW I 367, KSGP I 281
- CZERWIK** (1) – *Czerwik* Barbara LM F III 1838, od ap. *czerw*
- CZERWIŃSKI** (5) – *Czerwiński* Joannes *Index* LM A 1798; *Czerwiński* KM Ch. 1729; *Czerwińska* Margaretha LM F P II 1830, od ap. *czerw*, *czyrw* ‘płód pszczeli’, ‘truteń’, ‘robaki wewnętrzne. wnętrzaki’, ‘gąsienica owadzia’, ‘robaczek toczący drzewo, mól’ SGG 24, SL I 367, SW I 387, KSGP I 281
- KLESZCZ** (11) – Sebastianus *Kleszcz* LM BD I 6, 1790; Regina *Kleszczka* LM BD I 21, 1796; Catharina *Kleszczonka* LM BD I 44, 1813; Regina *Kleszczowa* LM BD I 65, 1832, od ap. *kleszcz* ‘owad wpijający się w skórę’, ‘ryba leszcz’ SGG, SL II 375, SW II 357, KSGP II 366
- KLESZCZYK** (1) – Casimirus *Kleszczyk* LM BD I 2, 1787, od n.os. *Kleszcz*←ap. *kleszcz*
- MOLIK** (1) – Marianna *Molik* LM S M I 10, 1804, od ap. *mól*, *mola* ‘drobny motyl nocny’, *przen.* ‘człowiek namolny’ SGG 83, SL II 153, SW II 1056
- MOTYL** (2) – Rosalia *Motyl* LM S III 83, 1848, od ap. *motyl* ‘owad z rzędu łuskoskrzydłych’, ‘barciel pszczeli, chrząszcz’ SGG 83, SL II 165, SW II 1051
- MOTYLA** (1) – Franciscus *Motyła* LM S M I 65, 1864, od n.os. *Motyl*←ap. *motyl*
- MROWIEC** (3) – Josephus *Mrowiec* LM Tł. III 2, 1785, od ap. *mrowiec*, *mrowca*, *mrówka* ‘owad błoniastoskrzydły z rodziny mrówkowatych’, ‘przezwisko osoby pracowitej, skrzętej’, *przen.* ‘mały, drobny człowieczek, karzeł, liliput’ SGG 84, SL III 17, SW II 1060, KSGP III 193
- MUCHA** (1) – *Mucha* Sophia LM Ra. III 42, 1878, od ap. *mucha* ‘wszelki mały dwuskrzydły owad, dokuczliwy i kaśliwy’, ‘fraszka, drobnostka’ SL III 177, SW II 1064, KSGP III 195

APELA- TYW	LICZBA OGÓLNA NAZWISK	NAZWISKA PRYMARNE	LICZBA	NAZWISKA DERYWOWANE	LICZ- BA	ŁĄCZ- NIE
<i>baran</i>	30	Baran	20	Baranek (- <i>ek</i>) Baraniec (- <i>ec</i>) Baranowski (- <i>owski</i>) Barański (- <i>ski</i>)	3 1 1 5	10
<i>bugaj</i>	12	brak	0	Bugajski (- <i>ski</i>) Bugajczyk (- <i>czyk</i>)	11 1	12
<i>bydło</i>	13	brak	0	Bydliński (- <i>iński</i>) Bydłoń Bydoń (- <i>oń</i>)	1 12	13
<i>byk</i>	2	Byk	1	Byczek (- <i>ek</i>)	1	1
<i>caban</i>	2	brak	0	Cabajski (- <i>ski</i>) Cabas (- <i>as</i>)	1 1	2
<i>cap</i>	11	Cap	6	Capek (- <i>ek</i>) Capik (- <i>ik</i>) Caputa (- <i>uta</i>)	1 1 3	5
<i>cieluch</i>	2	Cieluch	1	Cieluszek (- <i>ak</i>)	1	1
<i>klacz</i>	6	brak	0	Klaczak (- <i>ak</i>)	6	6
<i>kobyła</i>	3	brak	0	Kobyliński (- <i>iński</i>) Kobyliczyk (- <i>czyk</i>) Kobyłka (- <i>ka</i>)	1 1 1	3
<i>koczur</i>	5	Kocur Koczur	3	Koczurek (- <i>ek</i>)	2	2
<i>kot</i>	11	Kot Kott	6	Kota (- <i>a</i>) Kotowicz (- <i>owicz</i>) Kotuś (- <i>uś</i>) Kotkowski (- <i>[k]owski</i>)	1 1 2 1	5
<i>koza</i>	7	Koza	6	Koziarski (- <i>arski</i>)	1	1
<i>koziół kozieł</i>	18	Koziół Kozieł	5	Koziółek (- <i>ek</i>) Kozłowski (- <i>owski</i>) Kozlik (- <i>ik</i>)	1 10 2	13
<i>królik</i>	5	Królik Krolik	4	Królikowski (- <i>owski</i>)	1	1
<i>kuza</i>	1	brak	0	Kuzia (- <i>a</i>)	1	1
<i>latocha</i>	18	Latocha	18	brak	0	0

<i>maciura</i>	1	Maciura	1	brak	0	0
<i>wół</i>	14	brak	0	Wolek (-ek) Wolkowicz (-owicz) Wolkowski (-owski)	2 10 2	14
<i>zajac</i>	30	Zajac	26	Zajacowski (-owski) Zajaczkowski (-[k]owski)	2 2	4
<i>źróbek</i> <i>źrubek</i>	5	Źróbek	5	brak	0	0

Tabela 1. Wykaz ilościowy formacji pochodnych od nazw zwierząt domowych

APELA- TYW	LICZBA OGÓLNA NAZWISK	NAZWISKA PRYMARNE	LICZBA	NAZWISKA DERYWOWANE	LICZ- BA	ŁĄCZ- NIE
<i>bizoń</i>	52	Bizoń By- zoń Bizon	45	Bizonek (-ek) Bizończyk (-czyk) Bizonski (-ski)	1 1 5	7
<i>bobak</i>	20	Bobak	20	brak	0	0
<i>bóbr</i> <i>bober</i>	33	Bober	18	Bobrek (-ek) Bobrowski (-owski) Bobrzyński (-ski)	3 10 2	15
<i>dzik</i>	2	Dzik	2	brak	0	0
<i>gacek</i>	2	Gacek	13	brak	0	0
<i>goryl</i>	1	Goryl	1	bark	0	0
<i>lampart</i>	17	Lampart Lempart	16	Lamparcik Lem- parcik (-ik)	1	1
<i>liszka</i>	1	Liszka	1	brak	0	0
<i>ryś</i>	1	Ryś	1	brak	0	0
<i>sarna</i>	3	Sarna	3	brak	0	0
<i>sobol</i>	10	Sobol	7	Sobola (-a) Sobolak (-ak) Sobolski (-ski)	1 1 1	3

<i>szczur</i>	19	Szczur Szcór Scur	9	Szczurczyk (-czyk) Szczurek (-ek) Szczurowicz (-owicz) Szczurowski (-owski) Szczurzyk Scu- rzyk (-ik [yć])	1 4 1 3 1	10
<i>wilk</i>	30	Wilk	24	Wilczak Wil- cak (-ak) Wilczek (-ek) Wilczyński (-yński)	3 2 1	6
<i>wydra</i>	2	Wydra	2	brak	0	0
<i>żbik</i>	2	Żbik Żbig	2	brak	0	0

Tabela 2. Wykaz ilościowy formacji pochodnych od nazw zwierząt dzikich

APELA- TYW	LICZBA OGÓLNA NAZWISK	NAZWISKA PRYMARNE	LICZBA	NAZWISKA DERYWOWANE	LICZ- BA	ŁĄCZ- NIE
<i>cipa</i> <i>cipka</i>	11	brak	0	Cipcia (-a) Cipowski (-owski) Cipta (-ta)	1 1 9	11
<i>ćwik</i>	3	Ćwik Cwik	2	Ćwikowski (-owski)	1	1
<i>drób</i>	2	Drób Drob	1	Drobisz (-isz)	1	1
<i>gąsior</i>	25	Gąsior Gonsior	10	Gąsiorek Gonsio- rek (-ek) Gąsiorski (-ski) Gąsiorowski (-owski)	2 2 11	15
<i>gęś</i>	1	brak	0	Gąska (-ka)	1	1
<i>kaczka</i>	3	Kaczka	1	Kaczkoś (-oś)	2	2
<i>kaczor</i>	4	Kaczor	3	Kaczorek (-ek)	1	1
<i>kapłon</i>	1	Kapłon	1	brak	0	0
<i>kokoszka</i>	1	Kokoszka	1	brak	0	0
<i>kur</i>	4	Kur	1	Kurek (-ek)	3	3
<i>kuras</i>	1	Kuras	1	brak	0	0

Tabela 3. Wykaz ilościowy formacji pochodnych od nazw ptaków domowych

APELA- TYW	LICZBA OGÓLNA NAZWISKA	NAZWISKA PRYMARNE	LICZBA	NAZWISKA DERYWOWANE	LICZ- BA	ŁĄCZ- NIE
<i>cyranka</i> <i>cyrana</i>	1	brak	0	Czyranowski (-owski)	1	1
<i>czajka</i>	26	Czajka Cajka	3	Czaja (-o) Czaicki (-ski) Czajecki (-ski) Czajkowski (-owski)	10 7 5 1	23
<i>czapla</i>	1	Czapla	1	brak	0	0
<i>czeczotka</i>	1	Czeczotka	1	brak	0	0
<i>czubak</i>	1	Czubak	1	brak	0	0
<i>czyż</i> <i>czyżyk</i>	3	Czyż	2	Czyżowski (-owski)	1	1
<i>drozd</i>	17	Drozd	4	Drozdowski (-owski) Drozdzik (-ik -yk)	12 1	13
<i>dzierzba</i>	1	brak	0	Dzierzbicki (-ski)	1	1
<i>dzięcioł</i>	1	brak	0	Dzięciołowski (-owski)	1	1
<i>gawron</i>	8	Gawron	6	Gawronek (-ek) Gawroński (-ski)	1 1	2
<i>gołąb</i>	35	Gołąb	30	Gołąbek (-ek) Gołąbik (-ik) Gołąbiowski (-owski) Gołębski (-ski)	2 1 1 1	5
<i>jaskółka</i>	2	Jaskółka	2	brak	0	2
<i>kawka</i>	2	brak	0	Kawczak (-ak) Kawiak (-ak)	1 1	2
<i>kos</i>	18	Kos	2	Kosek Kossek (-ek) Kossowski (-owski) Kosiński (-iński)	11 3 2	16
<i>kruk</i>	20	Kruk	5	Kruczek (-ek)	15	15
<i>kukulka</i>	4	brak	0	Kukuła	4	4
<i>kulik</i> <i>kulig</i>	1	Kulik	1	brak	0	0
<i>łabędź</i>	1	Łabędź	1	brak	0	0
<i>orlik</i>	5	Orlik	2	Orlicki (-ski)	3	3
<i>orzeł</i>	1	Orzeł	1	brak	0	0

<i>ptak</i> (stp. <i>ptach</i>)	6	Ptak	1	Ptasiński (-iński) Ptaszek (-ek)	3 2	5
<i>sikora</i>	15	Sikora	13	Sikorczak (-ak) Sikorski (-ski)	1 1	2
<i>skowronek</i>	15	Skowronek	1	Skowron Skowron (-o) Skowroński (-ski)	13 1	14
<i>słowik</i>	2	Słowik	2	brak	0	0
<i>sokół</i>	2	brak	0	Sokołowski (-owski)	2	2
<i>sowa</i>	6	Sowa	5	Sowiak (-ak)	1	1
<i>sójka</i>	4	Sojka Soyka	3	Sojkowski (-owski)	1	1
<i>sroka</i>	12	Sroka	2	Srokosz Srokos (-osz)	10	10
<i>szpak</i>	1	Szpak	1	brak	0	1
<i>wrona</i>	2	Wrona	1	Wroński (-ski)	1	1
<i>wróbek</i>	14	Wróbek	12	Wróblowski (-owski)	2	2
<i>zięba</i>	8	Zięba	8	brak	0	0
<i>żuraw</i>	1	brak	0	Żurawny Żórawny (-ny)	1	1

Tabela 4. Wykaz ilościowy formacji pochodnych od nazw ptaków dzikich

APIELATYW	LICZBA OGÓLNA NAZWISK	NAZWISKA PRYMARNE	LICZBA	NAZWISKA DERYWOWANE	LICZBA	ŁĄCZNIE
<i>bąk</i>	10	Bąk	8	Bąkowski (-owski)	2	2
<i>czerw</i>	7	brak	0	Czerwiński (-iński) Czerwień (-eń) Czerwik (-ik)	5 1 1	7
<i>kleszcz</i>	12	Kleszcz	11	Kleszczyk (-ik [-yk])	1	1
<i>motyl</i>	3	Motyl	2	Motyła (-a)	1	1
<i>mól mola</i>	1	brak	0	Molik (-ik)	1	1
<i>mrowiec</i>	3	Mrowiec	3	brak	0	0
<i>mucha</i>	1	Mucha	1	brak	0	0

Tabela 5. Wykaz ilościowy formacji pochodnych od nazw owadów

Na podstawie tego zestawienia można zauważyć, że najwięcej nazwisk jest derywowanych od nazw zwierząt z najbliższego otoczenia człowieka, tzn. zwierząt domowych i leśnych, np. *baran* (20 prym. i 10 sek.), *wilk* (24 prym. i 6 sek.), *gusior* (10 prym. i 15 sek.). Nazwiska związane ze światem przyrody są często określeniami metaforycznymi, związanymi z cechami fizycznymi i psychicznymi nosiciela nazwiska. Tak jest w przypadku takich nazw jak np.: *caban* 'gatunek większego barana albo owcy', 'człowiek niezgrabny' (SW I 251); *kobyła* 'samica konia, klacz', 'babsko głupie, niezdolne' (SW II 384); *dzik* 'zwierzę parzystokopytne, szczep wielu ras świni swojskiej', 'człowiek nietowarzystki, stroniący od ludzi' (SGG 36).

Najliczniejszą grupę stanowią nazwy osobowe motywowane przez rzeczowniki żywotne rodzaju męskiego, typu *cap*, *drozd*, *sobol*. Znajdują się tu także nazwy o szerokim zakresie (nazwy rodzajowe), np. bydło (n.os. *Bydliński*, *Bydłoń* || *Bydoń*), ptak (n.os. *Ptasiński*, *Ptaszek*), drób (n.os. *Drób*), jak i węższym (nazwy gatunkowe), np. baran (n.os. *Baran*, *Baranek*, *Baraniec*, *Baranowski*, *Barański*), kot (n.os. *Kot*, *Kota*, *Kotkowski*, *Kotowicz*, *Kotuś*). Są tu również nazwy wskazujące na płeć (rzeczowniki rodzaju żeńskiego motywuujące antroponimy męskie), np. klacz (n.os. *Klaczak*), kobyła (n.os. *Kobyliński*, *Kobyliczyk*, *Kobyłka*), kłępa (n.os. *Klep*), macora, macióra (n.os. *Maciura*), które są mocno nacechowane ekspresywnie i użyte jako określenia mężczyzn, wyrażają negatywne emocje. Nieliczną grupę stanowią rzeczowniki rodzaju męskiego i żeńskiego wskazujące na młody wiek, np. cieluch (n.os. *Cieluch*, *Cieluszak*), żróbek (n.os. *Żróbek*), kokoszka (n.os. *Kokoszka*), kuras (n.os. *Kuras*), latocha (n.os. *Latocha*), lub sędziwy: kuza (n.os. *Kuzia*).

W zebranym materiale nazewniczym (177 nazwisk) najwięcej odnotowałam nazwisk wtórnych – jest ich 109, natomiast nazwisk w formie podstawowej jest 68⁴.

Nazwy podstawowe i formacje pochodne różnią się od siebie przyrostkami nazwiskotwórczymi, które można podzielić na dwie wielkie grupy:

proste, np. *-ek*, *-ik* || *-yk*;

złożone, np. *-(ow)icz*, *-(ew)ski*.

Nazwy osobowe mające w swej strukturze jakiś przyrostek prosty mogą stać się z kolei podstawą do tworzenia następnych derywatów słowotwórczych, np. *Szczur* → *Szczur-ek* → *Szczurcz-yk*.

Ze względu na duże bogactwo występujących tu przyrostków i ich wariantów grupuję je według podstawowych komponentów spółgłoskowych, wzorując się na układzie Stanisława Rosponda (Rospond 1967: 15). Przyrostki zawierające spółgłoski pełniły w nazwach przede wszystkim funkcję ekspresywną. Nadawały owym nazwom charakter spieszceń, zdrobnień czy zgrubień. Niektóre z przyrostków pełniły też funkcje relacyjne, wskazujące na związki łączące osoby określone nazwami. Oto owe sufiksy.

⁴ Posłużyłam się najpopularniejszym modelem klasyfikacji nazw osobowych – klasyfikacją strukturalną, zaproponowaną przez S. Rosponda w *Słowniku nazwisk śląskich*, Wrocław 1967, t. I, s. 15–18.

Z przyrostkiem genetycznie odmiejscowym [-ski||-cki]

Nazwisk utworzonych za pomocą przyrostka *-ski* jest 45 (np. Baranowski, Cabajski, Kozłowski), *-cki* – 4 (Czaicki, Czajecki, Dzierzbicki, Orlicki). Powyższe dane świadczą o tym, że w moim zasobie onomastycznym najbardziej produktywne są formanty *-ski||-cki*. Potwierdza się więc opinia, że przyrostek *-ski* pełni funkcję „modelu strukturalnego” dla nazwiska polskiego (Gala 1978: 5). Osobny problem stanowi funkcja, jaką spełniał przyrostek *-ski*, genetycznie odmiejscowy. Już w okresie średniowiecza nazwy osobowe na *-ski* stały się kategorią bardzo żywotną i popularną (Rospond 1967: 116). Przyrostek ten był dołączany do innych podstaw, często dla podkreślenia „noblności” nazwiska, a tym samym szlachetności jego nosiciela. Zjawisko mechanicznego przyczepiania przyrostka *-ski* do innych podstaw niż nazwy miejscowe obserwować można już w XVI stuleciu, a jego nasilenie ma miejsce w wiekach następnych i trwa do dziś. Przyrostek *-ski* występuje często w postaci rozszerzonej, jak: -(‘ar)ski (Koziański), -(ow)ski (Baranowski, Zajacowski, Czyżowski), -(iń)ski (Ćwikliński).

Przyrostki z formantem -c-, -cz- [-‘ec], [-owicz||-ewicz]

Na uwagę zasługują kresowe przyrostki *-owicz||-ewicz* (pierwotnie polskie *-owic||-ewic*), które utworzyły 3 nazwiska. Początkowo przyrostki te pełniły funkcję patronimiczną, z czasem zaczęły służyć, podobnie jak *-ski*, do „polepszenia” nazwiska. Oto przykłady z zebranego przeze mnie materiału (wystąpił tylko przyrostek *-owicz*): Kotowicz, Szczurowicz, Wołkowicz. Inne przyrostki z komponentem *-c-* to: -‘ec: Baraniec. Taka forma pojawiła się tylko raz.

Przyrostki z formantem -k- [-ik||-(cz)yk], [-ak||-ek]

Dla polskiej antroponimii bardzo charakterystyczne są przyrostki z komponentem *-k-*: *-ik||-(cz)k* trzeba traktować łącznie ze względu na identyczną funkcję deminutywną i patronimiczną, gdyż wariant *-(cz)k* rozwinął się wtórnie z *-ik*. Zgodnie ze stratygrafią formacji z *-k-*, na południu Polski popularniejsze są nazwiska z formantem *-ek* (np. Capek, Gawronek, Koziołek) i *-ik* (np. Gołębik, Lamparcik, Molik) niż z formantem *-uk* (Kawiak, Sowiak) lub z *-ak* po funkcjonalnie miękkiej (Cieluszek, Kawczak, Klaczak, Wilczak), które są typowe dla Polski północnej. Antroponimów z formantem *-k-* w zebranych materiale jest 41.

Na podstawie przytoczonego materiału można wysnuć wniosek, że przyrostki z elementem *-c-*, produktywne w średniowieczu, ustąpiły miejsca formantom z elementem *-k-*. Jedyne formant *-owicz* || *-ewicz* pozostał wciąż produktywny. Był on, podobnie jak formant *-ski*, uważany za przyrostek lepszy, mieszczański (Reczek 1966, 334).

Przyrostki z formantami *-s-*, *-ś-*, *-sz-* [*-as*, *-isz*, *-oś*, *-osz*, *-uś*]

Przyrostki z elementem *-s*, *-ś*, *-sz* to: *-as* (Kuras), *-uś* (Kotuś), *-oś* (Kaczkoś), *-isz* (Drobisz), *-osz* (Srokosz).

Przyrostki z formantem *-n-*, *-ń-* [*-oń*, *-eń*, *-ny⁵*], *-t-* [*-uta*], *-ch-* [*-uch*]

W analizowanym materiale pojawiły się pojedyncze nazwiska z przyrostkami: *-oń* (Bydłoń || Bydoń) i *-eń* (Czerwień) oraz *-uta* (Caputa), *-ta* (Cipta) i *-ny* (Żurawny). Oprócz zaprezentowanych przeze mnie przyrostków spółgłoskowych pojawił się również przyrostek samogłoskowy *-a* || *-’a*, który pełni funkcję fleksyjną i włącza nazwy osobowe do odpowiedniej deklinacji, a równocześnie pełni funkcję nazwiskotwórczą. Wygłosowe *-a* wprowadza męskie nazwy do deklinacji żeńskiej (Kota, Motyla, Sobola). Nazwy zakończone na *-a* to pierwotne formacje dopełniacze.

Na uwagę zasługują również antroponimy utworzone przez derywację paradygmatyczną z formantem *-o*: Kłęp-*o*, Skowron-*o* i Czaja, Kukuła – formacje utworzone drogą derywacji wstecznej.

Jak wynika z powyższej analizy, do najbardziej produktywnych należą formanty: *-ski* || *-cki* (48) oraz *-ek* (18), *-ik* || *-czyk* (13), *-ak* || *-’ak* (8). Najmniej produktywne formanty to: *-as* (1), *-uś* (1), *-oś* (1), *-isz* (1), *-osz* (1), *-oń* (1), *-eń* (1), *-’ec* (1), *-uta* (1), *-ta* (1), *-ny* (1) – przykładami są tu tylko pojedyncze nazwiska oraz *-ka* (2), *-a* (3), *-’a* (2).

W badanym materiale odnotowałam oboczności różnego rodzaju, tworzące warianty słowotwórcze i fonetyczne nazwisk. Oto one:

1. Szczurowicz || Szczurowski, Wołkowicz || Wołkowski – warianty słowotwórcze w zakresie sufiksów *-owicz* || *-owski*.
2. Koziół || Koziel, Lampart || Lempart, Lamparcik || Lemparcik – oboczności samogłosek *e:o*, *a:e*.
3. Szczur || Scur, Szczurzyk || Scurzyk, Wileczak || Wileak, Czajka || Cajka, Srokosz || Srokos, Koczur || Kocur – wynik mazurzenia.
4. Cwik || Cwik – oboczność fonetyczna: w nagłosie spółgłoska twarda || miękka (*c:c̣*).

⁵ Wiele nazwisk na *-ny* pochodzi od przymiotników.

5. Bizoń || Bizon – oboczność fonetyczna: w wygłosie spółgłoska twarda || miękka (*n:ń*).
6. Żbik || Żbig – oboczność fonetyczna: w wygłosie spółgłoska dźwięczna || bezdźwięczna (*k:g*).
7. Czajkowska || Czajkoska – uproszczenie grupy spółgłoskowej, w wyniku upodobnienia wstecznego.
8. Gąsior || Gonsior, Gąsiorek || Gonsiorek – hiperpoprawny rozkład samogłosek nosowych $a \rightarrow on$; zapis niezgodny z wymową: $\epsilon \rightarrow em$ przed spółgłoskami zwarty-
mi: Zięba || Ziemba – przyczyny ortograficzne: zapis samogłoski a przez *-on* i ϵ przez *-en*.
9. Najstarsze nazwiska poddane analizie pochodzą z roku 1662, czyli z okresu, gdy pisownia ortograficzna była jeszcze sprawą dowolną. Ta niejednorodność i brak konsekwencji w zapisach spowodowały powstanie wielu form obocznych, np.: Kot || Kott, Szczur || Szczór, Żurawny || Żórawny, Żróbek || Żrubek. Zapis *Żóraw* przez *ó* funkcjonował jeszcze do reformy ortograficznej w 1936 roku.
10. Pojawienie się natomiast spółgłoski *sz* w miejscu *s* (Skowron || Szkowron) trzeba uznać za hiperpoprawność.
11. W wielu sufiksach marytonimicznych występuje ścieśnienie artykulacyjne samogłoski *a*, która ulega pochyleniu (ścieśnieniu) w *á* realizowane często jako *o*, np. Kozłowszczonek, Królikowszczonek, Bizonconka. Natomiast *e* ulega często ścieśnieniu przed *N*, np. w sufiksie *-eński* || *-iński*.

Jak widzimy, materiał antroponimiczny zawarty w kościelnych księgach metrykalnych ma ogromną wartość językoznawczą i może być badany w różnych ujęciach.

Objaśnienia skrótów

A. Słowniki

- KSGP – J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I–VI, Warszawa 1900–1911.
 SGG – J. Kobylińska, *Słownik gwary gorcezańskiej (zagórzeńskiej)*, Kraków 2001.
 SGKP – *Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1882.
 SL – S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, Warszawa 1807–1815.
 SW – *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. I–VIII, Warszawa 1900–1927.

B. Skróty parafii i miejscowości

- A – Andrychów
 BD – Barwałd Dolny
 B Śr. – Barwałd Średni
 Ch. – Chocznia
 Chrz. – Chrzastowice
 F – Frydrychowice
 In. – Inwałd

- Kl. – Klecza
 Kl. D – Klecza Dolna
 Kos. – Kossowa
 Lg. – Lgota
 Li. – Lipiowa
 M – Miejsce
 P – Przybradz
 Pół. – Półwieś
 Ra. – Radocza
 Ry. – Ryczów
 S – Spytkowice
 Tł. – Tłuczań
 Wa. – Wadowice
 Wic. – Wieprz
 Wit. – Witanowice
 Woź. – Woźniki
 Za. – Zagórnik
 Zyg. – Zygodowice

C. Inne skróty

- ap. – apelatyw
 czas. – czasownik
 gw. – gwarowe
 KM – *Księgi metrykalne*
 LM – *Liber Mortuorum*
 prym. – prymarne
 n.m. – nazwa miejscowa
 n.os. – nazwa osobowa
 sek. – sekundarne
 stp. – staropolskie

Bibliografia

- Bystron J., 1926. *Nazwiska tzw. szlacheckie (z końcówką -ski)*, Kraków.
 Cieslikowa A., 1990. *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*, Prace Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Wrocław.
 Gała S., 1986. *Rola antroponimicznego przyrostka -ski w kulturze nazewniczej*, Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, t. XXXII, s. 85–91.
 Lobodzińska L., 2003. *Nazwy zwierząt w nazwiskach polskich*, Język a Kultura, t. 15: *Opozycja homo–animal w języku i kulturze*, red. A. Dąbrowska, s. 129–134.
 Reczek S., 1966. *Nazwiska mieszczan rzeszowskich i Rzeszowszczyzny*, Rzeszów.
 Rospond S., 1967, *Słownik nazwisk śląskich*, Wrocław.
 Rospond S., 1976, *Mówią nazwy*, Warszawa.
 Siudut A., 1948. *Nazwiska polskie z przyrostkiem -ut*, „Slavia Occidentalis”, t. 19, s. 389–397.

- Smoczyński P., 1963, *Słowiańskie imiona pospolite i własne z podstawowym -ch- w części sufiksalnej*. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, s. 7–104.
- Sokołowski J., 1971, *Ptaki Polski*, Warszawa.
- Spólnik A., 1979, *Nazwiska mieszkańców Tyńca w XVII wieku*. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie”, z. 12, s. 259–275.
- Widlarz E., 2002, *Pochodzenia imion i nazwisk mieszkańców parafii Chocznią, „Wadowiana”*, nr 7, s. 31–38.

Surnames Derived from Names of Animals in the 19th Century Registers of the Wadowice Deanery

Abstract

In the paper surnames derived from names of mammals (both domestic and wild ones), birds (both domestic and wild ones), and insects were discussed. The author conducted etymological and formative analysis of 181 surnames. On the basis of the list it is noticeable that most surnames of all are derived from names of animals living in the nearest surroundings of humans, i.e. domestic and forest ones, e.g. *baran* a ram, *wilk* a wolf, *gąsior* a gander. Surnames referring to the nature world are often metaphorical expressions connected with physical and psychical features of an owner of a surname. It is so in case of such names like *caban* (a bird species), *kobyła* a mare, *dzik* a wild boar. The most numerous group includes secondary surnames – there are 114 of them, on the other hand there were 67 surnames in basic forms. To the most productive formatives belong the following ones: *-skill-cki* and *-ek, -ik/-czyk, -ak/-'ak*. The least productive formatives are as follows: *-as, -uś, -oś, -isz, -osz, -oń, -'ec, -uta, -ta, -ny, -a, -'a*. In the analyzed material there were also noticeable different twofold forms that make formative and phonetic variants of surnames, e.g. variants of vowels, the pronunciation of Mazovians, a reduction of a consonant group, a hypercorrect disintegration of nasal vowels, and others.